

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Кафедра економіки та соціально-поведінковий наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри (відділення)

_____ Кірдан О.П.

«23» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК.02 БІЗНЕС-ЕТИКА В ГАЛУЗІ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 075 Маркетинг

Освітньо-професійна програма «Маркетинг»
Другого (магістерського) рівня

Робоча програма з дисципліни «Бізнес-етика в галузі»
(назва навчальної дисципліни)

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності
075 Маркетинг

Розробник: Чирва Г.М., к.пед.н., доцент, доцент кафедри економіки та соціально-поведінкових наук

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри економіки та соціально-поведінкових наук

Протокол № 1 від «23» серпня 2023 року

Завідувач кафедри економіки та соціально-поведінкових наук

(Кірдан О.П.)

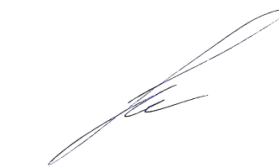
(підпис)

(прізвище та ініціали)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти

Протокол № 1 від «24» серпня 2023 року

Голова науково-методичної комісії Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти

(Пачева Н.О.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

а 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

(підпис)

(ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	українська
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	3/90	3/90
Курс	1	1
Семестр	1	1
Кількість змістових модулів із розподілом:	2	2
Обсяг кредитів		
Обсяг годин, у тому числі:	90	90
Аудиторні:	30	8
Лекційні	14	4
Семінарські / Практичні	16	4
Лабораторні	–	–
Самостійна робота	40	42
Індивідуальні завдання	20	20
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Бізнес-етика в галузі» складена відповідно до освітньо-професійної програми Маркетинг для підготовки магістрів денної та заочної форм навчання.

Об'єктом навчальної дисципліни є ділове спілкування та діловий імідж людини.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сукупність практичних форм взаємовідносин людей у професійній сфері, їх ціннісний зміст і значимість; процеси чуттєвого пізнання дійсності; сучасні етичні норми, інструменти та технології в сфері бізнесу та ділових відносин.

Місце дисципліни в навчальному процесі: дисципліна «Бізнес-етика в галузі» пов'язана з етикою та естетикою, менеджментом, соціологією і психологією, риторикою, економікою, педагогікою та ін.

Метою вивчення курсу є формування системи знань з порівняльного історико психологічного аналізу розвитку етики на основі вивчення моральних стандартів досвіду різних країн; формування уміння орієнтуватись у сфері економічних відносин з метою використання практичних принципів для вирішення сучасних проблем.

Також метою викладання даного курсу є формування у студентів розуміння системи цінностей, поглядів, норм поведінки ділових людей, засвоєння студентами основних теоретичних положень та вироблення необхідних практичних навичок, що дозволяють підвищити її ефективність в управлінській діяльності. «Бізнес-етика в галузі» – є освоєння студентами основних етичних концепцій, понять, методів гуманістичної та власне професійної етики фахівця в галузі економічної діяльності; формування професійної культури, моральної свідомості майбутнього економіста, враховуючи світові традиції та здатність фахівця до самостійного морального вибору у складних професійно виробничих ситуаціях.

Завдання курсу «Бізнес-етика в галузі»:

- отримання комплексу знань про предмет і специфіку етики бізнесу;
- ознайомлення з основними підходами й концепціями етики бізнесу;
- ознайомлення з міжнародними принципами етики бізнесу;
- вивчення стану вітчизняної ділової культури й тенденцій її розвитку;
- ознайомлення здобувачів вищої освіти з основами корпоративної культури й корпоративної етики;
- отримання навичок ведення переговорів із діловими партнерами;
- сприяння засвоєнню основних правил ділового спілкування та етикету;
- забезпечення інформацією про норми ділової поведінки, прийняті в міжнародній діловій спільноті.

Вивчення курсу спрямоване на вироблення у майбутніх маркетологів найважливіших загальнокультурних та професійних компетенцій; засвоєння студентами теоретичних засад та практичних вмінь етичної ділової поведінки, оволодіння прийомами та нормами розв'язання практичних ситуацій.

Під час вивчення курсу «Бізнес-етика в галузі» передбачається розгляд етичних дилем, конкретних ситуацій і проведення їх аналізу; застосування рольових ігор та тестів, тощо.

Завдання вивчення дисципліни полягають у оволодінні студентами наступних **компетентностей:**

- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- Навички міжособистісної взаємодії.
- Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.
- Здатність до вдосконалення особистісних і професійних навичок та оволодіння сучасними знаннями.
- Здатність застосовувати творчий підхід до роботи за фахом

Програмні результати навчання

- Знати і вміти застосовувати у практичній діяльності сучасні принципи, теорії, методи і практичні прийоми маркетингу.
- Вміти адаптовувати і застосовувати нові досягнення в теорії та практиці маркетингу для досягнення конкретних цілей і вирішення задач ринкового суб'єкта.
- Використовувати методи міжособистісної комунікації в ході вирішення колективних задач, ведення переговорів, наукових дискусій у сфері маркетингу.

- Формувати маркетингову систему взаємодії, будувати довгострокові взаємовигідні відносини з іншими суб'єктами ринку.

4. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕТИКИ БІЗНЕСУ

Тема 1. Етика – підґрунтя сучасного бізнесу

Моральні засади людських відносин. Основні блоки проблем етики: моральна свідомість; моральні відносини; моральна діяльність. Розвиток та сучасний стан етичних теорій. Історичні етапи етичного процесу. Перші писемні пам'ятки. Види етичних норм: універсальні, групові, особисті. Співвідношення матеріальних і духовних факторів у визначенні мети і засобів підприємницької діяльності. Релігія і бізнес.

Концепція філософії життя. Філософські напрямки в Німеччині та Франції 19 сторіччя. Класичний раціоналізм. Волюнтаризм. Етика прагматизму: історія та концепція. Етика екзистенціалізму. Етика неопозитивізму. Етика психоаналізу. Метаетика. Етика справедливості. Найпоширеніші підходи щодо проблем справедливості. Рівні етичних правил. Етичні норми, принципи ведення справи. Об'єкти та суб'єкти відносин у бізнесі. Бар'єри дотримання етичних принципів. Корпоративні кодекси ділової поведінки. Структура ділового кодексу. Взаємна довіра – основа етики бізнесу

Тема 2. Етика бізнесу: предмет та специфіка

Формування етики бізнесу як наукова дисципліни. Що вивчає етика бізнесу? 2. Актуальність вивчення етики бізнесу сучасними підприємцями. Основні етичні проблеми сучасного ділового життя. Дві історичні зміни в організації сучасного бізнесу, які приводять до необхідності підвищення якості етичної свідомості в діловій сфері. Структура етики бізнесу як галузі знань, її взаємовідношення з іншими науками. Основні проблеми, що розробляються в етиці бізнесу. Визначення мікро- і макроетики.

ТЕМА 3. ДІЛОВА ЕТИКА ПІДПРИЄМЦЯ

Поняття «етика ділового спілкування». Етичні норми ділового спілкування. Чому етичні норми в діловому спілкуванні носять конкретно історичний і суперечливий характер? Чинники, які впливають на сучасні погляди на місце етики в діловому спілкуванні. Етичні еталони і зразки поведінки при спілкуванні «зверху – вниз». Особливості етики ділового спілкування «знизу- вгору». Загальні етичні принципи ділового спілкування «по горизонталі».

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ТЕМА 4. КУЛЬТУРА ДІЛОВОЇ СУПЕРЕЧКИ

Поняття суперечки, її види та форми: охарактеризуйте поняття суперечки; характеристика видів суперечок; охарактеризуйте поняття диспут; охарактеризуйте поняття дискусія; охарактеризуйте поняття полеміка; приклади суперечок.

Класифікація, основні принципи і правила ведення суперечки: визначення елементів сурперечок; принципи суперечок; характеристика класифікації суперечок; характеристика правил ведення суперечки;

Логічні засоби реалізації ділової бесіди: характеристика поняття «ділова бесіда»; характеристика комунікації в діловій бесіді; характеристика логічних засобів реалізації ділової бесіди; характеристика правила реалізації ділової бесіди; характеристика коректних засобів суперечки ділової бесіди; характеристика некоректних засобів суперечки ділової бесіди.

ТЕМА 5. ЕТИКА ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В МЕНЕДЖМЕНТУ

Становлення етики менеджменту як нормативної системи: соціальні і моральні аспекти управління у філософській, етичній і соціальній думці. Основні морально-етичні вимоги до сучасного ефективного менеджера. Етичні аспекти ухвалення менеджерських рішень. Етика відносин у системі «керівник — підлеглий». Стилi і методи керівництва. Правила конструктивної критики. Псевдокритика. Поняття етичного менеджменту: принцип людиноцентризму в управлінні. Визначення поняття «Етика менеджменту». Сутність менеджерської діяльності. Характеристика основних етапів становлення етики менеджменту. Морально-етичні вимоги до сучасного ефективного менеджера. Умови ефективного використання етики при ухваленні менеджерських рішень. Особистісні якості та функції менеджера-керівника. Відмінності між лідером і керівником. Правила конструктивної критики

ТЕМА 6. АДМІНІСТРАТИВНА (СЛУЖБОВА) ЕТИКА

Співвідношення адміністративної етики і етики бізнесу. Основні проблеми адміністративної етики. Основні стилі керівництва. Основні положення морального кодексу керівника

ТЕМА 7. ЕТИКА ТА ЕТИКЕТ МІЖНАРОДНИХ СТОСУНКІВ БІЗНЕСМЕНІВ

Співвідношення адміністративної етики і етики бізнесу? Основні проблеми адміністративної етики. Основні стилі керівництва. Основні положення морального кодексу керівника. Морально-етичні проблеми адміністративної етики. Моральний кодекс керівника. Стилi керівництва: загальне та відмінне.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьо го	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1.											
Тема 1. Етика – підгрунття сучасного бізнесу	9	2	2			5	9					8
Тема 2. Етика бізнесу: предмет та специфіка	9	2	2			5	10	1	1			9
Тема 3. Ділова етика підприємця	10	2	2			6	11	1	1			9
Разом за ЗМ 1	28	6	6			16	30	2	2			26
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2.											
Тема 4. Культура ділової суперечки	10	2	2			6	10					9
Тема 5. Етика та відповідальність в менеджменту	10	2	2			6	10	1	1			9
Тема 6. Адміністративна (службова) етика	10	2	2			6	10					9
Тема 7. Етика та етикет міжнародних стосунків бізнесменів	12	2	4			6	10	1	1			9
Разом за ЗМ 2	42	8	10			24	40	2	2			36
Усього годин	70	14	16			40	70	4	4			62
Модуль 2												
ІНДЗ	20				20		20				20	
Усього годин	90	14	16		20	40	90	4	4		20	62

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	Заочна форма
Змістовий модуль 1.			
1	Тема 1. Етика – підґрунтя сучасного бізнесу	2	1
2	Тема 2. Етика бізнесу: предмет та специфіка	2	
3	Тема 3. Ділова етика підприємця	2	1
Змістовий модуль 2.			
4	Тема 4. Культура ділової суперечки	2	1
5	Тема 5. Етика та відповідальність в менеджменту	2	
6	Тема 6. Адміністративна (службова) етика	2	1
7.	Тема 7. Етика та етикет міжнародних стосунків бізнесменів	4	
	Разом	16	4

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1.			
1	Тема 1. Етика – підґрунтя сучасного бізнесу	5	8
2	Тема 2. Етика бізнесу: предмет та специфіка	5	9
3	Тема 3. Ділова етика підприємця	6	9
Змістовий модуль 2.			
4	Тема 4. Культура ділової суперечки	6	9
5	Тема 5. Етика та відповідальність в менеджменту	6	9
6	Тема 6. Адміністративна (службова) етика	6	9
7	Тема 7. Етика та етикет міжнародних стосунків бізнесменів	6	9
	Разом	40	62

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Бізнес-етика в галузі» – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із

навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) студента є вибіркоким видом позааудиторної самостійної роботи студента та має навчально-дослідницький характер, виконується у процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і завершується разом зі складанням підсумкового заліку з даної навчальної дисципліни. Виконання ІНДЗ є одним із важливих засобів підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів, які здатні застосовувати на практиці теоретичні знання, вміння та навички з даної навчальної дисципліни.

Тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань навчальної дисципліни «Бізнес-етика в галузі»

1. Сучасні погляди на етику в бізнесі.
2. Діловий етикет: види, історія розвитку.
3. Основи ділового етикету і протоколу.
4. Службова етика.
5. Сутність і структура процесу ділового спілкування.
6. Сприйняття та оцінка партнерами один одного.
7. Невербальні засоби зв'язку.
8. Форми ділового спілкування.
9. Ділові бесіди.
10. Культура мови.
11. Ораторське мистецтво.
12. Підготовка та проведення нарад.
13. Ділові прийоми: особливості організації та проведення.
14. Сувеніри, подарунки, квіти у ділових відносинах.
15. Формальні ділові прийоми.
16. Неформальні ділові прийоми.
17. Імідж ділового чоловіка.
18. Імідж ділової жінки.
19. Імідж корпорації.
20. Національні особливості етики бізнесу в арабських країнах.
21. Національні особливості етики бізнесу у Великій Британії.
22. Національні особливості етики бізнесу у Німеччині.
23. Національні особливості етики бізнесу у Франції.
24. Національні особливості етики бізнесу в Іспанії.
25. Національні особливості етики бізнесу в Італії.
26. Національні особливості етики бізнесу у США.

27. Національні особливості етики бізнесу у Канаді.
28. Національні особливості етики бізнесу в Японії.
29. Національні особливості етики бізнесу у Китаї.
30. Національні особливості етики бізнесу в Україні.

9. Методи навчання

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», педагогічні та науково-педагогічні працівники мають право на вільний вибір методів та засобів навчання в межах затверджених навчальних планів.

Основними методами навчання, що застосовуються при вивченні дисципліни, є:

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:
 - словесні методи – розповідь-пояснення, бесіда, лекція;
 - наочні методи – ілюстрація, демонстрація;
 - практичні методи – розв’язування задач, вирішення тестів, реферати, навчальна праця;
 - індуктивний метод;
 - дедуктивний метод;
 - творчі, проблемно-пошукові методи;
 - навчальна робота під керівництвом викладача;
 - самостійна робота студентів поза контролем викладача.
2. Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:
 - створення ситуації інтересу при викладанні того чи іншого матеріалу (використання пізнавальних ігор, цікавих пригод, гумористичних уривків, перегляд навчальних телепередач, кінофільмів);
 - пізнавальні ігри як метод набувають великого значення для стимулювання та формування інтересу до знань (ігри-подорожі, вікторини тощо);
 - навчальні дискусії;
 - аналіз ситуацій (кейсів);
 - роз’яснення мети навчального предмета ;
 - заохочення та покарання в навчанні.
3. Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності, що базуються на таких вимогах:
 - систематичність обліку та контролю;
 - диференційованість (за окремим предметом) та індивідуальність (за стилем і формами контролю);

- об'єктивність оцінювання;
- урізноманітнення видів і форм контролю в діяльності викладача.

Інтегровані (універсальні) методи – це поєднання трьох-п'яти методів у єдине ціле під час організації навчання. Ці методи доцільно використовувати під час викладання інтегрованих навчальних курсів.

10. Методи контролю

Оцінювання знань, умінь та навичок студентів враховує всі види занять згідно з програмою навчальної дисципліни: семінарські та практичні заняття, самостійну роботу та виконання індивідуальних завдань, підсумковий контроль.

Методи контролю:

- оцінювання знань під час семінарських / практичних занять;
- виконання індивідуального навчально-дослідного завдання;
- виконання завдань для самостійної роботи;
- проведення проміжних тестів;
- проведення поточного модульного контролю.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

Сума балів за 100-бальною шкалою, накопичених здобувачем вищої освіти за результатами навчання	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти		Значення оцінки результатів навчання за формами підсумкового контролю	
	Рівень досягнення здобувачем вищої освіти запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни	Рівень сформованості компетентностей, визначених освітньою програмою для навчальної дисципліни	Екзамен	<u>Залік</u>
90-100	Здобувач вищої освіти демонструє високий рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни, що засвідчують його безумовну готовність до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом	Здобувач вищої освіти виявляє високий рівень сформованості всіх загальних і фахових компетентностей, передбачених освітньою програмою спеціальності	Відмінно	Зараховано
75-89	Здобувач вищої освіти виявляє достатній рівень досягнення запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни та готовність до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом	Здобувач вищої освіти демонструє достатній рівень сформованості загальних і фахових компетентностей, передбачених освітньою програмою спеціальності. Несформовані компетентності відсутні	Добре	

60-74	Наявні мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати вивчення навчальної дисципліни	Здобувач вищої освіти демонструє мінімально достатній рівень сформованості загальних і фахових компетентностей, передбачених освітньою програмою спеціальності. Несформовані компетентності відсутні	Задовільно	
35-59	Ряд запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни відсутня. Рівень наявних результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом	Лише частина визначених освітньою програмою спеціальності для навчальної дисципліни загальних і фахових компетентностей сформовані в здобувача вищої освіти на мінімально-достатньому або недостатньому рівні, рівень сформованості решти компетентностей є недостатнім або компетентність взагалі відсутня	Незадовільно (з можливістю повторного складання семестрового контролю)	Незараховано
0-34	Результати навчання відсутні	Компетентності не сформовані	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни)	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для <u>заліку</u>
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
75-81		
69-74		
60-68	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1									Модуль 2 (ІНДЗ)	Підсумковий тест	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	МК1	T4	T5	T6	T7	МК2	14	10	100
8	8	8	10	8	8	8	8	10			

T1, T2, ..., T7 – теми змістових модулів.

13.Рекомендована література

Основна

1. Етика бізнесу, уклад.: О.Г. Чирва, Г. М. Чирва. Умань : Візаві, 2021. 171 с.
2. Етика бізнесу, уклад. О.Г. Чирва Умань : Жовтий О.О., 2012. 144 с.
3. Етика бізнесу, уклад. О.Г. Чирва, Умань : ПП Жовтий О.О., 2011. 144 с.
4. Лихолат С. М. Етика бізнесу, Київ : Знання, 2013. 367 с.
5. Снітинський В. В. Діловий етикет у міжнародному бізнесі, Львів : Магнолія 2006, 2016. 287 с.
6. Бралатан В.П. Професійна етика, Київ : Центр учбової літератури, 2011.251 с.
7. Мартиненко Л.Б. Етика, Умань : ПП Жовтий О.О., 2011. 259 с.
8. Мартинець Л.А. Ділова людина: шляхи становлення, Київ : Шкільний світ, 2011. 125 с.
8. Ревуцька А.О., Сергієнко Л.Й., Музиченко А.С. Економічна етика, Умань: Софія, 2007. 61 с.
9. Калашник Г.М. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету, Київ : Знання, 2007. 143 с.
10. Кубрак О. Етика ділового та повсякденного спілкування: Навч. посібник для вузів. Суми : ВД, 2005. 222 с.
11. Палеха Ю.А. Ділова етика: Посібник для студ. вузів. Київ : Вид-во європейського ун-ту, 2004. 312с.
12. Палеха Ю.І. Етика ділових відносин: Навч. посібник. Київ : Кондор, 2009. 356 с.
13. Радченко С.Г. Етика бізнесу. Практикум Навчальний посібник.: Видавництво: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. 192 с.
14. Радченко С.Г. Етика бізнесу: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2014. 296 с.
15. Чмут Т., Чайка Г. Етика ділового спілкування: навч. посібник. Київ : Вікар, 2003. 224 с.

Додаткова

1. Ділові контакти з іноземними партнерами: Навч.-практ. посібник для бізнесмена. Київ : Вид-во Європ. Ун-ту, 2004. 284с.
2. Зусін В.А. Етика та етикет ділового спілкування: Навч. посібник для вузів. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.
3. Кубрак О.В. Етика ділового та повсякденного спілкування: Навч. посібник для вузів. Суми, 2005. 222 с.
4. Палеха Ю.А. Ділова етика: Посібник для студ. вузів. Київ : Вид-во європейського ун-ту, 2004. 312 с.
5. Чайка Г.Л. Культура ділового спілкування менеджера: Навчальний посібник. Київ : Знання, 2005. 448 с.

6. Шавкун І.Г. Філософія менеджменту. Монографія. Запоріжжя: «ТандемАртСтудия», 2007. 261 с.

7. Шавкун І.Г. Етика бізнесу як чинник підвищення економічного потенціалу організації. Збірник матеріалів Міжрегіональної науково-практичної конференції «Управління економічним потенціалом регіону» 29 жовтня, 2009 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2009. 367 с.

8. Шеломцев В. Етикет і сучасна культура спілкування. Київ : Лібра, 2003 416 с.

9. Чирва Г. М., Ткачук С. П., Корнієнко Т. О., Підлісний Є. В. Роль керівника в розвитку етичної культури та дотриманні етичних норм. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. № 37. С. 155-160. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/798>

14. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України : веб-сайт. URL: www.zakon.rada.gov.ua.

2. Офіційний сайт Кабінету міністрів України: веб-сайт. URL: www.kmu.gov.ua.

3. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: веб-сайт. URL: www.me.gov.ua

5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: веб-сайт. URL: www.nbuv.gov.ua